

Інститут гуманітарних та соціальних наук

Спеціалізація:

Соціологія

(код 054/0904)

Спеціальність:

Соціологія

(код 054)

Галузь знань:

Соціальні та поведінкові науки

(код 05)

Перелік дисциплін

для вступу на навчання за освітньою програмою підготовки магістр

- Етносоціологія+
- Історія соціології
- Кількісні методи збору соціологічної інформації
- Соціологія організацій
- Соціологія освіти
- Соціологія сім'ї
- Теоретична соціологія
- Теорія соціальних змін

Дисципліна: Етносоціологія

Розділ 1. Етносоціологія як наука: її специфіка, предмет, функції

- § 1. Становлення етносоціології як наукової дисципліни. Центральні категорії етносоціології
- § 2. Функції етносоціології

Розділ 2. Окреслення термінологічного поля етносоціології

- § 1. Центральні категорії етносоціології
- § 2. Етнос та нація: розмежування понять

Розділ 3. Типологізація етнічних спільнот та націй

- § 1. Типології етнічних спільнот
- § 2. Поділ націй на «історичні» (політичні) та «неісторичні» (культурні)

Розділ 4. Огляд основних теорій походження етносу та націй

- § 1. Внесок зарубіжних дослідників у розвиток етносоціології
- § 2. Внесок українських дослідників у розвиток етносоціології
- § 3. Примордіалізм, модернізм та конструктивізм як основні теоретико-методологічні напрямки етносоціології

Розділ 5. Етнос/нація і особистість. Етнічна/національна ідентичність

- § 1. Етнос/нація і особистість
- § 2. Структура та зміст національної ідентичності

Розділ 6. Міжкультурна взаємодія етнічних спільнот. Етнічна маргіналізація та стигматизація. Етнічні конфлікти

- § 1. Рівні аналізу міжетнічних відносин
- § 2. Націоналізм у сучасному світі. Конфліктний вимір міжнаціональних відносин
- § 3. Етнонаціональна політика та її моделі. Етнічні меншини

Розділ 7. Етнічні стереотипи і упередження: теорії та методи дослідження

- § 1. Соціальні механізми відтворення етнічних стереотипів
- § 2. Методики дослідження етнічних стереотипів

Розділ 8. Соціальна та етносоціальна дистанція. Шкала соціальної дистанції Богардуса

- § 1. Концепція етносоціальної дистанції
- § 2. Застосування та результати

Розділ 9. Методологічні та методичні проблеми етносоціологічних досліджень

- § 1. Проблеми упередженості дослідника. Методологічні та методичні шляхи подолання етноцентризму
- § 2. Проблема важкодоступності носіїв проблемної ситуації та міжкультурних бар'єрів

Література

1. Арбеніна В.Л. Етносоціологія : підруч. / В.Л. Арбеніна. – Х.: Харків. нац. ун-т ім. В. Каразіна, 2007.
2. Євтух В. Етносоціологія: терміни та поняття: навч. посіб. / В. Євтух, В. Трощинський, К. Галушко та ін. – К., 2003.
3. Євтух В. Етнонаціональна структура українського суспільства / В. Євтух, В. Трощинський, К. Галушко та ін. – К., 2004.
4. Націоналізм: Антологія /упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. – К.: Смолоскип, 2000.
5. Пірен М. Етносоціологія / М. Пірен. – Чернівці, 1996.

Дисципліна: Історія соціології

Розділ 1. Історія соціології як область соціологічного знання

- § 1. Предметні межі історії соціології та її періодизація. Принципи, що лежать в основі історико-соціологічних курсів і монографій
- § 2. Критерії соціологічного знання в історії соціології: онтологічні, епістемологічні, етичні, інституційно-організаційні
- § 3. Парадигми в історії соціології: історія соціології чи історія соціологій? Значення для соціології її історії
- § 4. Дослідження вітчизняних соціологів в галузі історії соціології (Ручка А., Танчер В., Захарченко М., Погорілий О.)

Розділ 2. Зародження та розвиток протосоціологічних знань в Стародавньому світі і Середньовіччі

§ 1. Міф та епос - перші історичні форми соціального знання

§ 2. Осмислення соціальних явищ в працях античних історіографів: Геродот, Фулідід, Полібій, Тацит. Філософські погляди на суспільство Демокріта, Платона, Арістотеля, Сенеки

§ 3. Уявлення про людське суспільство в християнській теології: Аврелій Августин і Фома Аквінський. Вчення арабського філософа Ібн Хальдуна про сутність суспільства та соціальних процесів

§ 4. Соціальні ідеї мислителів-гуманістів: Данте, Петрарка, Л.Бруні, Л.Валла, Т.Мор, Т.Кампанелла. Аналіз суспільного життя в працях Н.Макіавеллі, Ж.Бодена, Г.Гроція

Розділ 3. Соціальні знання та суспільствознавчі дослідження Нового часу (17-19 ст.)

§ 1. Теорії "природного права" і "суспільного договору": Т.Гоббс і Д.Локк. Соціологічні концепції французьких просвітителів: Ш.Л.Монтеск'є, Ж.Ж.Руссо, Ж.А.Кондорсе

§ 2. Погляди на соціально-історичний розвиток людства Дж. Віко. Уявлення про соціальний прогрес у філософії історії Й.Г.Гердера та Г.Ф.Гегеля

§ 3. Соціально-демографічна теорія Т.Р.Мальтуса. Соціологічні ідеї консерватизму (Е.Берк, Л.Бональд, Ж. Де Местр), лібералізму (І.Бентам, Дж.С.Міль, Б.Констан) та утопічного соціалізму (А.де Сен-Сімон)

§ 4. Соціально-філософська концепція А. де Токвіля

Розділ 4. Виникнення та розвиток соціології як науки в середині 19 ст.: О. Конт і Г. Спенсер

§ 1. Позитивізм – світоглядна основа теорії О. Конта. Класифікація наук і обґрунтування О. Контом соціології як науки. Предмет і завдання соціології

§ 2. Методи дослідження суспільства в соціології О. Конта. Два розділи контівської соціології: соціальна статика і соціальна динаміка

§ 3. Обґрунтування соціології і її принципів Г. Спенсером. Ідея соціальної еволюції

§ 4. Спенсерівська класифікація суспільств. Органіцизм і функціоналізм в соціологічній концепції Г. Спенсера

Розділ 5. Діалектико-матеріалістична соціологія К. Маркса

§ 1. Ідейно-теоретичні джерела марксистської соціології. Методологія діалектико-матеріалістичного підходу до соціальних явищ

§ 2. Концепція антропогенезу і соціогенезу в соціології К. Маркса

§ 3. Марксистська теорія соціальної системи. Динаміка соціальних змін і поняття суспільно-історичної формації

§ 4. Теорія класів і класової боротьби, соціальна революція. Соціологія пізнання К. Маркса: ідеологія і класова свідомість

Розділ 6. Натуралістичні школи та психологічний напрям в соціології 19 - поч. 20 ст.

§ 1. Основні принципи соціологічного натуралізму. Соціал-дарвіністські погляди на розвиток суспільства: У.Беджот, Л.Гумплович, Г.Ратценхофер, А.Смолл, У.Самнер

§ 2. Расово-антропологічна школа: А. де Гобіно, Х.С.Чемберлен, М.Грант, Ж.Ваше де Ляпуж, О.Аммон

§ 3. Психологізм як основа пояснення соціальних явищ. Психологічний еволюціонізм Л.Уорда і Ф.Гіддінгса. Інстинктивізм в соціології: У.Мак-Дугалл

§ 4. Психологія народів і психологія натовпу: М.Лацарус, Г.Штейнталь, В.Вундт, Г.Лебон. Теорія наслідування Г.Тарда

Розділ 7. Німецька формальна соціологія кн. 19 - поч. 20 ст. та соціологія В. Парето

§ 1. Методологічні проблеми соціального пізнання на рубежі 19-20 ст. Основні принципи соціального життя в концепції Ф.Тьоніса: "спільнота" і "суспільство". Соціологія Ф.Тьоніса як аналіз "соціальних форм"

§ 2. Г. Зіммель про метод, предмет і завдання соціології. Основні поняття формальної соціології Г. Зіммеля

§ 3. Предмет та методологія соціології як науки в теорії В. Парето. Суспільство – система взаємодії індивідів. Концепції ідеології та коловороту еліт В. Парето

Розділ 8. Соціологічні теорії Е. Дюркгейма та М. Вебера

§ 1. "Соціологізм" як філософське обґрунтування соціології Е. Дюркгейма. Предмет соціології та правила соціологічного методу

§ 2. Соціальна солідарність та поділ праці в концепції Е. Дюркгейма. Соціальна норма та патологія. Соціологія суїциду

§ 3. Методологічні принципи соціології М. Вебера. Концепція ідеальних типів. Категорія "соціальної дії", її структура і види

§ 4. Вчення про типи політичного панування. Соціологія релігії М. Вебера: аналіз етичних основ капіталізму

Розділ 9. Символічний інтеракціонізм Дж. Міда, Ч. Кулі і Г. Блумера

§ 1. Теоретико-методологічні засади інтеракціоністської соціології Дж. Міда. Ключові поняття символічного інтеракціонізму: соціальна дія, символ і жест. Концепція людської "самості" і механізм її функціонування

§ 2. Основні постулати і метод теорії "дзеркального Я". Ч. Кулі

§ 3. Інтеракціоністська концепція Г. Блумера. Сфера колективної поведінки та її форми

§ 4. "Драматургічний" підхід до соціальної взаємодії Е. Гоффмана

Розділ 10. Структурний функціоналізм: Т. Парсонс і Р. Мертон

§ 1. Ідейні основи формування функціоналістських уявлень в соціології. Волонтаристська теорія соціальної дії Т. Парсонса. Системи соціальної дії та її види

§ 2. Концепція соціальної системи, суспільство як тип соціальної системи. Проблематика соціальних змін

§ 3. Критика класичного структурного функціоналізму Р. Мертоном. Теорії середнього рівня і стратегія функціонального аналізу

§ 4. Функціоналістська концепція аномії Р. Мертона

Розділ 11. Соціобіологічні концепції і теорія соціального обміну

§ 1. Натуралізаторський підхід до соціальних явищ. Соціобіологічна "теорія інстинкту": К. Лоренц, Р. Ардрі, Д. Морріс, Р. Фокс

§ 2. Систематизація соціобіологічних ідей Е. Уілсоном. Біологічний функціоналізм П. Ван ден Берге

§ 3. Використання теоретико-методологічних принципів експериментальної психології в дослідженнях суспільства: соціальний біхевіоризм Б. Скінера

§ 4. Теоретичні витоки теорії соціального обміну. Основні принципи теорії соціального обміну Дж. Хоманса. Критика макросоціологічних теорій Дж. Хомансом

§ 5. Макроструктурна теорія соціального обміну П. Блау

Розділ 12. Інтегральна соціологія П. Сорокіна та французька соціологія сер. 20ст.

§ 1. Інтегральна природа людської особистості в концепції П. Сорокіна. Соціологія культури П. Сорокіна: соціокультурні суперсистеми

§ 2. Дослідження П. Сорокіним соціальної стратифікації та мобільності. Теорема флуктуації суспільств. Соціологія революції П. Сорокіна

§ 3. Соціологічна теорія Ж. Гурвіча: методи вивчення соціальної реальності та предмет соціології. Концепція "людської свободи"

§ 4. Соціологічні погляди Р. Арона: критика марксистської парадигми. Соціологія політики Р. Арона. Аналіз глобальних соціальних проблем

Розділ 13. Феноменологічна соціологія та етнометодологія

§ 1. Ідейно-теоретичні витоки феноменологічної соціології. Предмет і методи феноменологічної соціології А. Шютца. Концепція інтерсуб'єктивного світу та типізація соціальних об'єктів. Вивчення А. Шютцом проблем міжгрупової взаємодії

§ 2. Феноменологічна соціологія П. Бергера і Т. Лукмана. Принципи конструювання соціальної реальності. Специфіка знання в традиційних та сучасних плюралістичних суспільствах

§ 3. Етнометодологія Г. Гарфінкеля: предмет і методи. Аналіз розмовних практик та вивчення інститутів як основні дослідницькі напрямки в етнометодології

Розділ 14. Теорія соціального конфлікту та соціологія неомарксизму

§ 1. Історико-культурні та ідеологічні передумови виникнення конфліктологічного підходу. Методологічні принципи теорії соціального конфлікту

§ 2. Діалектико-конфліктологічна теорія Р. Дарендорфа. Конфліктологічна концепція Л. Козера і функціональність соціального конфлікту

§ 3. Критична теорія Франкфуртської школи: Г. Маркузе та Е. Фромм

§ 4. Неомарксистський структуралізм: Л.Альтюссер і Н.Пулантцас. Неомарксистські погляди І.Валлерстайна та Т.Скокпол

Розділ 15. Основні напрямки сучасної теоретичної соціології

§ 1. Неофункціоналістські концепції Дж.Александера та Дж.Тьорнера

§ 2. Структуралізм та постструктуралізм в соціології: К.Леві-Строс і М.Фуко. Постструктуралізм Ж.Дерріди

§ 3. Теорія структурації Е.Гіденса. Структуралістський конструктивізм П.Бурдьє

§ 4. Комунікативна теорія соціальної дії та соціальних систем Ю.Габермаса

§ 5. Постмодерністські соціологічні теорії: З.Бауман та Ж.Бодрійяр

Література

1. Андрущенко В. Історія соціальної філософії / В. Андрущенко. – К., 2000.

2. Гофман А. Семь лекцій по истории социологии / А. Гофман. – М., 2000.

3. Захарченко М.В. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.) / М.В. Захарченко, О.І. Погорілий. – К., 1993.

4. История социологии в Западной Европе и США / отв. ред. Г. Осипов. – М., 2001.

Дисципліна: Кількісні методи збору соціологічної інформації

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади кількісних методів соціологічних досліджень

§ 1. Макросоціологічний аналіз як теоретико-методологічна база кількісних методів у соціології

§ 2. Поняття і сутність стратегії кількісного соціологічного дослідження

§ 3. Методологія, техніка та процедури кількісного соціологічного дослідження

Розділ 2. Процедури концептуалізації та операціоналізації

§ 1. Процедура концептуалізації

§ 2. Поняття концепту, конструкту, вимірів (рівнів) концептуалізації

§ 3. Процедура операціоналізації, пошук емпіричних індикаторів

Розділ 3. Вимірювання в соціології

§ 1. Основні рівні вимірювання у соціології

§ 2. Базові методи вимірювання у соціології

§ 3. Основні вимоги до конструювання соціологічних шкал

§ 4. Параметри якості шкали: надійність та валідність

Розділ 4. Вибірковий метод у соціологічному дослідженні

§ 1. Сутність вибіркового методу у соціології

§ 2. Ймовірнісні методи формування вибіркової сукупності

§ 3. Детерміновані методи формування вибіркової сукупності

§ 4. Розрахунок обсягу вибіркової сукупності

Розділ 5. Метод опитування: загальні методичні особливості

§ 1. Опитування як комунікативне середовище

§ 2. Основні типи соціологічних запитань

§ 3. Базові вимоги до композиції запитальника як комунікативного середовища

§ 4. Основні процедури перевірки якості запитань та запитальника загалом: емпіричні, експертні

Розділ 6. Метод анкетування

§ 1. Специфіка анкетного опитування: його переваги та недоліки

§ 2. Вимоги до макетування анкети

§ 3. Особливості поштового, пресового, мультимедійного та Інтернет-анкетування

Розділ 7. Метод інтерв'ю

§ 1. Соціологічне інтерв'ю: види та їхня характеристика

§ 2. Особисте інтерв'ю: техніки та процедури

§ 3. Телефонне інтерв'ю та його особливості

§ 4. Типи інтерв'юерів та їхня підготовка

Розділ 8. Метод контент-аналізу документів

§ 1. Використання документальних інформаційних джерел у кількісному соціологічному дослідженні

§ 2. Контент-аналіз документів як кількісний метод

§ 3. Процедура контент-аналізу документів та способи представлення його результатів

Розділ 9. Метод спостереження

§ 1. Основні види спостереження в соціології

§ 2. Методологічні та процедурні основи методу спостереження

§ 3. Розробка бланку спостереження

§ 4. Сфери застосування методу спостереження в кількісних соціологічних дослідженнях

Розділ 10. Метод експерименту

§ 1. Експеримент як метод дослідження причинно-наслідкових зв'язків

§ 2. Різновиди експерименту в соціологічному дослідженні

§ 3. Поняття достовірності експерименту (внутрішня та зовнішня достовірність)

§ 4. Основні моделі експерименту та їхня специфіка

Література

1. Паніна Н.В. Технологія соціологічних досліджень / Н.В. Паніна. – К. : Освіта, 1998.

2. Ядов В.А. Стратегія соціологічного дослідження : описання, об'яснення, розуміння соціальної реальності / В.А. Ядов. – М. : Добросвіт, 2001.

Дисципліна: Соціологія організацій

Розділ 1. Соціологія організацій як соціологічна теорія

§ 1. Роль організацій у повсякденному житті суспільства. Форми організованого життя в живій природі. Природні організації: їх особливості. Штучні організації. Природа та сутність сучасної організації. Типи і різновиди організацій

§ 2. Історія виникнення та розвитку соціології організацій як науки та навчальної дисципліни. Методологія соціології організацій. Системний підхід до дослідження організацій. Школа наукового управління. Школа людських відносин. Функціональний та системний підходи до трактування організацій. Ситуаційний підхід в дослідженні організацій. Прикладний аспект соціології організацій

Розділ 2. Організація як відкрита система

§ 1. Соціальна організація як базовий елемент соціального життя людей. Система як ключове поняття в комплексі аналітичних категорій, пов'язаних з вивченням соціальних організацій. Соціальна організація як вищий рівень розвитку соціальних систем. Соціальна організація як цільова соціальна система; як цільова соціальна спільнота

§ 2. Атрибутивні якості соціальної організації

Розділ 3. Організація: погляд зсередини. Структура та культура організації

§ 1. Основні структурні компоненти організації: цілі організації, соціальна структура організації, технології, персонал. Цілі організацій як ключові детермінанти організацій. Дерево цілей. Різновиди цілей

§ 2. Визначення соціальної структури організації. Параметри соціальної структури організації: складність структури організації (диференціація, інтеграція), формалізація, централізація. Типи організаційних структур: лінійна, функціональна, лінійно-функціональна, дивізійна, матрична, мережева

§ 3. Поняття організаційної культури та її характеристики. Вплив культури на поведінку. Типологія організаційної культури

Розділ 4. Людина в організаційному просторі: мотиваційний аспект

§ 1. Основні підходи до вивчення особистості члена організації. Номотетичний та ідіографічний підходи до вивчення особистості

§ 2. Мотивація в організації. Змістовні та процесуальні теорії мотивації. Сутність мотивації як функції управління в організації. Природа мотивації. Функції мотивів поведінки індивіда. Мотив як бажаний цільовий стан в рамках відносин індивід – середовище

§ 3. Оцінка, винагорода та модифікація поведінки. Зміна поведінки членів організації

Розділ 5. Група як основа організації. Лідерство і команди в організаціях

§ 1. Група як основа соціальної організації. Типи груп в організації

§ 2. Група і команда. Відмінність команди від інших соціальних груп. Роль командної роботи в

організації. Типи команд. Визначення потреб у командній роботі. Дослідження ефективності груп та команд. Переваги та недоліки командної роботи

§ 3. Лідерство та групові явища. Проблеми лідерства в організаціях. Стили лідерства

Розділ 6. Організаційні процеси: конфлікти та комунікація в організаціях

§ 1. Природа і моделі комунікації в організації. Аналіз комунікативних мереж та ролей. Умови та фактори ефективної комунікації. Комунікативні бар'єри

§ 2. Організаційні конфлікти. Організаційний конфлікт як різновид соціального конфлікту. Функції організаційного конфлікту. Джерела та прояви конфліктності в організаціях. Розв'язання конфліктів та переговорний процес. Соціальні технології запобігання конфліктних взаємодій

Розділ 7. Організаційний розвиток. Впровадження змін в організацію

§ 1. Поняття та особливості організаційного розвитку

§ 2. Організаційні зміни: рушійні сили та сили опору. Готовність організації до змін

§ 3. Програма робіт з організаційного розвитку. Інтервенції організаційного розвитку

Література

1. Вакуленко С.М. Соціологія праці : навчально-методичний посібник / С.М. Вакуленко. – Київ: Знання, 2008. – 262 с.
2. Гавриленко І.М. Соціологія організацій: Навчальний посібник /І.М.Гавриленко, В.І. Кузьменко, О.Л. Скідін – Запоріжжя: ГУ»ЗІДМУ», 2007. – 404 с.
3. Лукашевич М.П. Соціологія праці: Підручник./ М.П. Лукашевич – К.: Либідь, 2004. – 440 с.
4. Огаренко В.М. Соціологія праці. Навчальний посібник /В.М. Огаренко, Ж.Д. Малахова -Київ: Центр навчальної літератури. - 2005. – 306 с.
5. Соціологія управління та організацій : навч. посібник / Л.М. Димитрова; МОН України ; НТУУ "КПІ". - 2-е вид. випр. і доп. - К : Політехніка, 2005. - 156 с.
6. Фролов В.В. Социология организаций / В.В. Фролов — М.: Гардарики, 2001. — 384 с.

Дисципліна: Соціологія освіти

Розділ 1. Соціологія освіти як спеціальна соціологічна теорія

§ 1. Місце соціології освіти в системі соціологічного знання

§ 2. Предметно-об'єктна сфера соціології освіти

§ 3. Структура соціології освіти

§ 4. Основні методологічні підходи в соціології освіти

§ 5. Функції соціології освіти у суспільстві (прогностична, інформаційна, інтеграційна, трансформаційна та ін.)

§ 6. Принципи соціології освіти (гуманітаризації, історизму, демократизації, безперервної освіти)

Розділ 2. Історія розвитку соціології освіти

§ 1. Е. Дюркгейм як один з засновників соціології освіти, основні положення його концепції

§ 2. Функціональний і конфліктологічний підходи в соціології освіти (Т. Парсонс, М. Вебер, К. Маркс)

§ 3. Основні концепції зарубіжної соціології освіти ХХ ст. (П. Сорокін, Т. Веблен, Дж. Дьюї)

§ 4. Концепція "культурної реконверсії капіталу" (П. Бурдьє, Ж. Пассерон)

§ 5. Найвпливовіші концепції сучасної соціології освіти (за Е. Гіденсом)

§ 6. Соціологія освіти в Україні. Концепція соціології освіти О. Якуби

Розділ 3. Освіта як соціальний інститут

§ 1. Поняття освіти. Освіта: єдність навчання і виховання

§ 2. Становлення освіти як соціального інституту

§ 3. Основні елементи освіти як соціального інституту

§ 4. Соціальні функції освіти

§ 5. Освіта в системі інших соціальних інститутів суспільства

§ 6. Основні тенденції і напрямки розвитку сучасної освіти (технологізація, комп'ютеризація, гуманізація та ін.)

Розділ 4. Суспільство і освіта: динаміка взаємодії

§ 1. Взаємовідносини "освіта-суспільство". Освіта у демократичному і тоталітарному

суспільствах

§ 2. Криза освіти у сучасному суспільстві. Невідповідність потреб суспільства і рівня розвитку освітніх технологій як одна з причин кризи

§ 3. Проблема “функціональної неосвіченості”

§ 4. Освіта як чинник стратифікації суспільства

§ 5. Освіта і соціальна нерівність. Механізми відтворення соціальної нерівності через систему освіти

§ 6. Освіта і соціальна мобільність

§ 7. Якість освіти та нерівність доступу до якісної освіти як соціальна проблема

Розділ 5. Система освіти України: соціологічний аналіз

§ 1. Поняття системи освіти, її елементи

§ 2. Система освіти України, її основні складові

§ 3. Формальний, неформальний та інформальний сектори системи освіти

§ 4. Сучасна ситуація в освітній сфері України. Соціально-економічні проблеми вітчизняної системи освіти

§ 5. Національна доктрина розвитку освіти України: соціологічний аналіз

Розділ 6. Реформування освіти в Україні

§ 1. Реформаційні процеси в системі освіти України

§ 2. Реформування дошкільної освіти

§ 3. Реформи загальної середньої освіти

§ 4. Реформи вищої освіти

§ 5. Реформування післядипломної освіти

§ 6. Національне виховання як вектор освітніх реформ

§ 7. Багатоступенева система освіти

§ 8. Концепція неперервної освіти

§ 9. Освіта й нові комунікаційні технології. Дистанційна освіта

§ 10. Соціологічні аспекти розвитку приватної освіти в сучасній Україні

Розділ 7. Вища школа як об’єкт соціологічного аналізу

§ 1. Вища освіта як соціальний інститут, його основні елементи

§ 2. Основні напрямки реформування вищої освіти в Україні

§ 3. Викладацький корпус вищої школи України: соціологічний портрет та тенденції розвитку

§ 4. Студентство як об’єкт соціологічного дослідження. Сучасна студентська субкультура

§ 5. Соціальне коріння негативних явищ у системі вищої освіти

§ 6. Соціологічна освіта в Україні: проблеми та перспективи

Розділ 8. Освіта і глобалізаційні процеси

§ 1. Прояви глобалізаційних процесів у сфері освіти

§ 2. Інтеграція України у Європейський освітній простір: мета, завдання

§ 3. Болонський процес. Болонська декларація та проблема реформування освіти в Україні

Розділ 9. Управління у сфері освіти: соціологічний аналіз

§ 1. Методологічні основи управління у сфері освіти (аналіз функціонального, марксистського, інтеракціоністського підходів)

§ 2. Історична еволюція проблеми управління в освіті: школа “наукового менеджменту”, доктрина “людських відносин”, системний аналіз (Ф. Файоль, Е. Мейо, А. Етціоні, Г. Саймон)

§ 3. Сучасні концепції управління (Дж. Ньюмен, П. Друкер)

§ 4. Особливості управління у сфері освіти: управління на рівні організації (А. Пригожин, Л. Больман, Р. Дафт та ін.), інституційне управління

§ 5. Система управління освітою в Україні. Органи управління освіти: їх функції та структура

§ 6. Законодавча база освітньої діяльності в Україні

§ 7. Реформування освіти як різновид управлінської діяльності: особливості удосконалення механізму планування, прийняття рішень

Розділ 10. Конкретно-соціологічні дослідження проблем освіти

§ 1. Особливості соціологічних досліджень у сфері освіти, їх значення для удосконалення

системи освіти

§ 2. Освітня сфера у дослідженнях українських соціологів

§ 3. Методологія і методи емпіричних досліджень проблем освіти

Література

1. Вища освіта в Україні : навч. посіб. / за ред. В.Г. Кременя, С.М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005.
2. Зборовский Г.Е. Социология образования : учеб. пособие / Г.Е. Зборовский. – М. : Гардарики, 2005.
3. Соціологія освіти : навч. посіб. у 2 кн. – Кн. 1 / за ред. О.Л. Скідіна, І.М. Гавриленка. – К. ; Запоріжжя : ГУ «ЗІДМУ», 2005 ; Кн. 2 / за ред. О.Л. Скідіна, І.М. Гавриленка, Ю.І. Яковенко. – Запоріжжя: КПУ, 2009.

Дисципліна: Соціологія сім'ї

Розділ 1. Сім'я як об'єкт соціологічного аналізу

§ 1. Місце соціології сім'ї в системі соціологічних знань та зв'язок з іншими науками про суспільство та людину

§ 2. Соціологія сім'ї як спеціальна соціологічна теорія, її структура та функції

§ 3. Система категорій соціологічного дослідження сім'ї

Розділ 2. Виникнення та розвиток соціології сім'ї

§ 1. Виникнення паростків соціології сім'ї в «переддослідницький період» (до сер. XIX ст.)

§ 2. Соціологія сім'ї в період «соціального дарвінізму» (кінець XIX ст.)

§ 3. Період планоїрної побудови соціологічної теорії сім'ї (з сер. XX ст.)

Розділ 3. Сім'я як соціальний інститут, її місце в суспільстві

§ 1. Місце інституту сім'ї серед інших суспільних інститутів та взаємозв'язок з ними

§ 2. Причини та наслідки недостатньо високої ефективності функціонування інституту сім'ї в певних соціальних умовах

§ 3. Перспективи розвитку інституту сім'ї

Розділ 4. Історичні тенденції розвитку сімейно-шлюбних відносин

§ 1. Базові форми шлюбу та сім'ї в історичному розвитку

§ 2. Типи сімей та їх характеристика

§ 3. «Сексуальна революція» та її наслідки в суспільствах з різними рівнями розвитку та культурними традиціями

Розділ 5. Макросоціальні явища та сім'я

§ 1. Вплив макросоціальних явищ на розвиток інституту сім'ї

§ 2. Основні причини та тенденції змін сімейно-шлюбних відносин

Розділ 6. Соціальні функції сучасної сім'ї та тенденції їх змін

§ 1. Функції як засіб реалізації ролі та місця сім'ї у сучасному суспільстві

§ 2. Основні соціальні функції сім'ї та їх характеристика

§ 3. Спосіб життя сім'ї як інтегральний показник функціонування сім'ї

Розділ 7. Сім'я в системі мікросоціальних структур

§ 1. Джерела мікросоціологічного дослідження сім'ї

§ 2. Основні соціологічні теорії, які застосовуються до вивчення сім'ї на мікрорівні

§ 3. Сімейна група: її цілі та завдання, взаємодія з найближчим соціальним оточенням

Розділ 8. Етапи формування шлюбно-сімейних відносин

§ 1. Формування шлюбно-сімейних відносин як процес

§ 2. Дошлюбна та шлюбна поведінка

§ 3. Репродуктивна, сексуальна поведінка та тенденції їх змін

§ 4. Молода сім'я: специфіка функціонування

Розділ 9. Методи дослідження життєвого циклу сім'ї

§ 1. Методологія вивчення стадій сімейного циклу

§ 2. Сімейна генеалогія. Геносоціограма

§ 3. Методи дослідження сімейних біографій

Розділ 10. Сім'я та особистість. Міжособові взаємини в родині

§ 1. Соціально-психологічні взаємовідносини в сучасній сім'ї: сутність, характер, специфіка

прояву

- § 2. Взаємовідносини поколінь в сім'ї
- § 3. Якість шлюбу. Задоволення шлюбом

Розділ 11. Гендерні ролі та нерівність жінки в сім'ї та суспільстві

- § 1. Передумови виникнення гендерної теорії та її застосування у дослідженнях інституту сім'ї
- § 2. Гендерні ролі та гендерні стереотипи, їхній вплив на сімейну взаємодію
- § 3. Фемінізм та інститут сім'ї

Розділ 12. Сім'я та професійна діяльність жінок

- § 1. Історія та причини залученості жінок у сферу суспільного виробництва
- § 2. Проблема «подвійної зайнятості» жінки
- § 3. Політика держави щодо жінки та сім'ї у сучасному суспільстві

Розділ 13. Проблеми соціальної патології та сім'я

- § 1. Причини та специфіка сімейних проблем та дисфункцій
- § 2. Виховання дітей у неблагополучних сім'ях
- § 3. Причини та фактори, що спричиняють насильство у сім'ї

Розділ 14. Проблеми стабільності сім'ї у сучасному суспільстві

- § 1. Тенденції розвитку сучасної сім'ї
- § 2. Типи сімейних конфліктів

Література

1. Мацковский М.С. Социология семьи: проблемы, теории, методологии и методики / М.С. Мацковский. – М., 1989.
2. Медіна Т. Соціологія сім'ї : навч. посіб. / Т. Медіна. – Чернівці, 2007.
3. Піча В.М. Соціологія сім'ї : матеріали до лекцій з курсу «Соціологія» / В.М. Піча. – Львів, 1995

Дисципліна: Теоретична соціологія

Розділ 1. Предмет соціології

- § 1. Соціологія в системі наук про суспільство
- § 2. Система соціологічних знань та її елементи
- § 3. Види соціологічних досліджень

Розділ 2. Методологія та методи соціологічного дослідження

- § 1. Поняття соціологічного дослідження та його види
- § 2. Програма конкретного соціологічного дослідження та її функції
- § 3. Основні методи конкретно-соціологічного дослідження
- § 4. Сфери використання результатів емпіричних соціологічних досліджень у науковій і практичній діяльності

Розділ 3. Суспільство як система. Соціальні зміни і розвиток суспільства

- § 1. Суспільство як цілісна система
- § 2. Аналіз чинників стабільності суспільства як системи
- § 3. Дослідження соціальних змін, їх джерел
- § 4. Типологізація суспільств
- § 5. Сутність і рівні, чинники соціальних змін

Розділ 4. Особистість у системі соціальних зв'язків

- § 1. Поняття особистості у соціології. Основні теоретичні підходи до аналізу особистості та її розвитку
- § 2. Статусно- рольова структура особистості
- § 3. Структура соціального статусу, права, обов'язки і соціальні ролі
- § 4. Сутність і структура процесу соціалізації
- § 5. Ідеальний, нормативний, модальний типи особистості сучасного українського суспільства

Розділ 5. Соціальна структура та соціальна стратифікація

- § 1. Поняття соціальної структури суспільства
- § 2. Типи соціальних груп і соціальних спільнот та їх характеристика
- § 3. Соціологічний підхід до аналізу взаємодії між основними демографічними групами

суспільства, його роль у гармонізації соціального розвитку

§ 4. Сутність соціальної стратифікації

§ 6. Історичні типи стратифікаційних систем

§ 7. Система соціальної стратифікації сучасного українського суспільства

§ 8. Елітні групи сучасного українського суспільства та їх роль у суспільному житті. Середній клас як основа соціальної стабільності і рушій суспільного прогресу. Маргінальні групи суспільства: причини існування та специфіка життєдіяльності

§ 9. Сутність та види соціальної мобільності. Проблема відкритості стратифікаційних груп і соціальна мобільність

§ 10. Дослідження українських соціологів актуальних проблем трансформації соціальної структури в пострадянській Україні

Розділ 6. Етнонаціональна структура суспільства

§ 1. Сутність та специфіка етнічних спільнот

§ 2. Форми етнічних спільнот та їх характеристика

§ 3. Особистість та нація: етнічна самоідентифікація, національна самосвідомість, патріотизм та їх місце у життєвих диспозиціях особистості

§ 4. Моделі побудови міжетнічних взаємин (етноцид, сегрегація, асиміляція, плюралізм) та їх наслідки для етнічних груп і соціальної системи

§ 5. Причини, вияви та наслідки міжетнічних конфліктів, шляхи їх упередження та подолання. Політична нація і особливості її формування в Україні

Розділ 7. Процес і типи соціальної взаємодії

§ 1. Сутність та анатомія соціальної взаємодії

§ 2. Структура і види соціального зв'язку

§ 3. Види соціальних контактів. Соціальна взаємодія

§ 4. Зміст соціальної взаємодії на мікро- та макрорівні.

§ 5. Полюси соціальної взаємодії: солідарність і конфлікт. Нормативна і функціональна солідарність: зміст, функції

§ 6. Конфлікт, як форма соціального протистояння. Функції конфлікту

Розділ 8. Соціальний контроль та девіантна поведінка

§ 1. Впорядкованість суспільства: система і механізми соціального контролю

§ 2. Основні елементи системи соціального контролю: соціальні норми і санкції

§ 3. Сутність та форми девіації

§ 4. Типологія соціальної поведінки. Функції та дисфункції девіації у суспільному розвитку

§ 5. Врахування причин виникнення, форм життєдіяльності та субкультурних особливостей девіантних груп у практиці соціального управління

Розділ 9. Соціальні інститути та соціальні організації

§ 1. Поняття соціального інституту. Структура соціального інституту та механізми його функціонування. Етапи становлення і розвитку соціальних інститутів

§ 2. Проблема класифікації соціальних інститутів: їх види та типи

§ 3. Функції соціальних інститутів. Дисфункції соціальних інститутів: причини, форми вияву, наслідки, методи упередження та подолання

§ 4. Проблема взаємозалежності та збалансованості системи соціальних інститутів. Соціальні інститути та суспільні зміни

§ 5. Сутність соціальної організації. Соціальна організація як система

§ 6. Основні типи соціальних організацій, їх сутність, призначення і особливості функціонування

§ 7. Функції соціальних організацій. Причини, вияви дисфункції організацій і методи їх регулювання

§ 8. Управління в організаціях. Управлінські рішення, їх види, процес прийняття і реалізації

Розділ 10. Культура і суспільство

§ 1. Культура як якісна інтегративна характеристика суспільного життя. Особливості соціологічного підходу до вивчення культури

§ 2. Аналіз багатовимірної структури культури: складові культури і їх змістовне наповнення. Типи культури

- § 3. Культурні універсалії. Основні підходи до порівняльної оцінки культур
- § 4. Динаміка та функції культури
- § 5. Українська соціокультурна традиція. Складові культури як стрижень кристалізації модерної української нації
- § 6. Роль культурного чинника в консолідаційних процесах у сучасній Україні

Література

1. Климанська Л. Соціологія : навч.-метод. посіб. / Л. Климанська, В. Савка. – Львів, 2004.
2. Соціологія : навч. посіб. / за ред. В.М. Пічі. – К., 2010.
3. Черниш Н. Соціологія / Н. Черниш. – К., 2009.

Дисципліна: Теорія соціальних змін

Розділ 1. Теорія соціальних змін: основні поняття

§ 1. Поняття соціальної зміни (диференціація понять «соціальна зміна», «соціальний розвиток», «трансформація», «прогрес», «модернізація», «інновація», «еволюція», «революція», «реформа» тощо). Основні чинники соціальних змін. Масштаби соціальних змін: загальноцивілізаційні, макросоціальні, мікросоціальні

Розділ 2. Еволюційні теорії соціальних змін

§ 1. Засновники соціологічного еволюціонізму. Ідеалістична теорія еволюції О.Конта та натуралістична концепція еволюції Г.Спенсера. Матеріалістична концепція Л.Моргана. Соціологічна концепція розвитку Е.Дюркгейма. Ф.Тенніс і еволюція без прогресу. Еволюція еволюції Л.Уорда. Генетична соціологія М.Ковалевського, М.Грушевського

§ 2. Загальна основа еволюціоністської теорії. Причини соціального розвитку в концепціях соціальних еволюціоністів

§ 3. Критика еволюційних ідей щодо розвитку суспільства. Слабкі сторони класичного еволюціонізму. Відродження еволюціонізму: неоеволюціонізм. Концептуальна різниця між еволюціонізмом та неоеволюціонізмом в трактуванні соціальних змін. Неоеволюціонізм в культурній антропології (Л.Уайт і перші кроки до технологічного детермінізму; Дж. Стюард і концепція багатолінійної еволюції). Неоеволюціонізм в соціології (еколого-еволюційний підхід Г.Ж. Ленські; розширена теорія диференціації Т.Парсонса)

Розділ 3. Матеріалістична діалектика як загальна теорія розвитку

§ 1. Єдність діалектики і матеріалізму. Система законів і категорій матеріалістичної діалектики. Суперечливість як загальна форма буття. Рух і розвиток. Історичний матеріалізм К.Маркса: сутність концепції соціальних змін. Еволюціоністське і гегелівське коріння історичного матеріалізму. Зображення історії за К.Марксом: теорія суспільно-економічних формацій

Розділ 4. Теорії модернізації та конвергенції

§ 1. Поняття модернізації і сфери його застосування. Ознаки модернізованого суспільства. Інформаційне суспільство

§ 2. Моделі модернізації. Механізми модернізації

§ 3. Критика ідеї модернізації. Концепції постмодернізму та неоконвергенції

Розділ 5. Циклічні теорії соціальних змін

§ 1. Циклічність як протилежність ідеї прогресу. Типи циклів. Поняття циклічності соціального розвитку

§ 2. Теорія культурно-історичних типів Н.Я. Данилевського. Концепція локальних культур О.Шпенглера. Теорія замкнених цивілізацій і повторюваності суспільного розвитку А.Тойнбі

§ 3. Хвильова модель суспільного розвитку. Ідеї суперсистеми і циклічності культур П.Сорокіна. В.Парето: циркуляція еліти

Розділ 6. Діяльнісний та історичний підходи до проблеми соціальних змін

§ 1. Теорія діяльності у класичній соціології. Сучасні теорії діяльності. У.Баклі, М.Арчер і концепція морфогенезу. А.Турен, М.Крозье і Е.Фрідберг про взаємодію агентів та структур. Активне суспільство за А.Етціоні. Теорія структурації Е.Гіденса. Теорія систем правил Т.Р. Бернса і О.Флем

§ 2. Соціальні зміни в контексті історичної соціології. Нова історична соціологія: конкретність і випадковість. Проект «історичної соціології» Ф.Абрама. Синтез соціології та історії в трактуванні змін за Ч.Тіллі. «Структуралізм» К.Ллойда

Розділ 7. Процесуальний характер соціальної реальності та образ «поля» в сучасній

соціології

§ 1. Альтернативна модель сприйняття суспільства: динамічне соціальне поле. Процесуальний характер соціальної реальності та образ «поля» в працях П.Бурдьє, П.Сорокіна, П.Штомпки. Теорія «становлення» соціально-історичного процесу

Розділ 8. Соціальні процеси та соціальні рухи

§ 1. Соціальні процеси як послідовні зміни явищ суспільного буття. Типологія соціальних процесів. Форми соціальних процесів. Соціальний розвиток. Соціальний цикл. Ідея соціального прогресу. Макро-, мезо- і мікросоціальні процеси як предмет соціологічного аналізу. Часовий діапазон соціальних процесів. Проблеми науково обґрунтованого вимірювання соціальних процесів

§ 2. Соціальні рухи як фактор соціальних змін, їх природа та типи. Визначення соціальних рухів. Цикли соціальних рухів. Внутрішня і зовнішня динаміка соціальних рухів. Соціальні ситуації як чинники соціальних і громадських рухів

Література

1. Афонін Е.А., Бандурка О.М., Мартинов А.Ю. Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід /Е.А. Афонін, О.М. Бандурка, А.Ю. Мартинов. – Українське товариство сприяння соціальним інноваціям, Українська технологічна академія. – Х.: Вид-во «Титул», 2008. – 504 с.
2. Бурлачук В. Ф. Традиции и социальные изменения / В. Ф. Бурлачук // Соціальні виміри суспільства. — Вип. 4. – К., 2001. – С.53–63.
3. Гавриленко І.М., Мельник П.В., Недоха М.П. Соціальний розвиток: Навчальний посібник. – Київ, 2001. – 484 с.
4. Козырев Г.И. Социальные процессы и изменения / Г.И. Козырев // Социологические исследования. - 2005. - №3. – С.113- 119.
5. Костин В. А., Костина Н. Б. Социальные изменения в концепциях исторического процесса / В.А. Костин, Н.Б. Костина// Социологические исследования. — 2000. – № 1. – С. 6-15.
6. Мартинов А. Ю. Історична соціологія (циклічна парадигма). Монографія. / А.Ю. Мартинов. - Національний університет внутрішніх справ, Українське товариство сприяння соціальним інноваціям. — К.: УІАД «Рада», 2004. — 288 с.
7. Сорокин П. Социальная и культурная динамика / Питирим Александрович Сорокин; пер. с англ., вст. статья и комментарии В.В. Сапова. — М: Астрель, 2006. — 1176 с.
8. Степаненко В. До проблеми посткласичної концептуалізації соціальних змін /В.Степаненко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 1998. — № 4/5. - С.76-92.
9. Штомпка П. Социология социальных изменений / П. Штомпка — М., 1996. - 416 с.